

AGLAIA

El blog de la Mercè i en Rai

Advertiment

Més que no pas un blog, això és un atapeït i desendreçat taller virtual d'uns petits artesans on s'amunteguen peces, algunes força acabades, altres a mig fer. Algunes d'antigues, altres de recents. Aquí el temps no compta, no hi ha actualitat, és un espai intemporal. I totes les peces es poden anar polint, retocant. Trieu i remeneu, i si alguna cosa us interessa o agrada, copieu-la i emporteu-vos-la...

Recomanacions de cinema

· Les neiges du Kilimandjaro

dijous 17 de març de 2011

Antropologia de les creences

El llibre "Antropologia de les creences", de Carles Salazar, editat per Fragmenta Editorial, és una obra desconcertant. Es tracta d'un llarg i ric assaig, extraordinàriament ben escrit, que reflecteix una capacitat didàctica excel·lent (claredat, rigor, ordre, equilibri, amenitat...); l'autor deu ser un gran professor. És un treball científic, fet des de l'antropologia cultural (dic cultural en record d'una distinció amb

ÍNDEX TEMÀTIC

Apunts Rai (206)
Audiovisuals (11)
Brel (6)
Catalunya (25)
Cites (254)
Cosmos (14)
Cultura (5)
Diversos (49)
Déu (20)
Escrits de la Mercè (1)
Escrits Rai (86)
Espiritualitat (57)
Excursions (5)
Fotografies de la
Mercè (168)
Humanitats (7)
Islam (4)
Lideratge (15)
Llibres (9)
Minerals (14)
Museu virtual (173)
Música clàssica (18)
Música popular (31)
Natura (85)
Poemes (65)
Recomanacions de

l'antropologia filosòfica que es feia a la Facultat de Filosofia i Lletres quan jo estudiava, a principis dels anys 70...) però amb una mirada àmplia, en diàleg amb la sociologia i la psicologia. S'hi fa una admirable síntesi del pensament de grans autors del segle XX, presentats amb un encert envejable: Durkheim, Max Weber, Lévy-Bruhl, Freud, C.G. Jung, Saussure, Malinowski, Lévi-Strauss...

D'on ve, doncs, el desconcert? Doncs de les brevíssimes (excessivament breus) pàgines de la Introducció i de l'Epíleg. És aquí on aflora la meva incomoditat. La noció de religió que s'hi empra em sembla que no abasta tot el que hi ha en el que en diem l'àmbit religiós o l'experiència religiosa. Per dir-ho barroerament, s'hi parla d'una religió real però desprovista d'espiritualitat, de dimensió espiritual.

Sabem que les religions han jugat i juguen una funció social i una funció personal clares, però no s'esgoten en aquestes funcions (i no només pel fet d'utilitzar símbols). A través de les seves plasmacions històriques funcionals hi circula també l'alè de l'esperit, per dir-ho poèticament. I la mirada científica de l'obra sembla no recollir aquest aspecte. Llavors, els que trobem en aquesta dimensió la gràcia de les religions, no ens hi sentim gaire reconeguts.

llibres (5)

Recomanacions de
música (1)

Referents (3)

Salms (12)

Sensibilitat (13)

Textos de referència (16)

Textos de saviesa (35)

Valors (40)

Xarrups de pintura (28)

Gallicant

Arxiu per dates

► 2012 (112)

▼ 2011 (231)

► desembre (13)

► novembre (15)

► octubre (19)

► setembre (14)

► agost (24)

► juliol (21)

► juny (13)

► maig (19)

► abril (26)

▼ març (22)

El silenci de Déu

Inside Job

El llibre de Carles Salazar és la millor deconstrucció de la religió que he llegit. La més objectiva, la més ben fonamentada i argumentada, la més ponderada i fins i tot delicada (i per tant, la més dura, la més corrosiva, la més destructora que conec; fins i tot pot sorprendre la seva publicació per Fragmenta, una editorial més aviat pro-religiosa). Però allò que és deconstruït -i en bona mesura destruït- a l'obra és un objecte parcial, que no recull, em sembla, la totalitat del fenomen religiós, si més no tal com jo l'entenc i el visc.

La seva crítica m'interessa intel·lectualment i alhora no em concerneix vitalment. Crec que això em passa perquè deixa de banda el que per mi és el nucli essencial del fet religiós. Un nucli essencial del que només es pot parlar simbòlicament, però que tampoc crec que quedi recollit en l'àmplia i detallada noció de símbol que va presentant l'autor. Àmplia i detallada, certament, però que també et deixa amb la impressió que hi manca algun aspecte, i que aquest aspecte és fonamental.

Però potser és un aspecte que no es pot analitzar des del pensament científic, i és per això que l'autor no el té (o no el pot tenir) en compte. Ell mira de pensar allò que la ciència veu, i potser la dimensió espiritual, intrínsecament lligada a la dinàmica religiosa però alhora diferenciable d'ella, no pot "ser vista" per la ciència. L'autor diferencia amb encert i claredat màgia, religió i ciència, considerades com a maneres diferents de pensar el món. Però quan mira la religió des de la ciència potser no pot veure "tot el que hi ha"; veu el que la ciència pot veure. I la religió, sense això que la ciència no pot veure, és certament una realitat parcial, sense ànima. Esdevé simplement una altra manera de veure el món tan

Caravaggio: Sant Pere
i Sant Pau

Sentir, veure, fer

Versemlants i
inversemlants

Ecce Ancilla Domini!

Cézanne i Derain

Antropologia de les
creences

Caravaggio: Sant
Mateu

A propòsit del propòsit

Dürer i Van Gogh

Hal·ladj: Ulls del
coneixement,
missatgers de l'U

The West Wing

Dimecres de cendra

Cultura i consum

Caravaggio: Santa
Caterina

Cultura i consciència

El Xinxinming en xinès

El Xinxinming
consolidat

El Xinxinming
comparat

El Xinxinming II

El Xinxinming I

▶ febrer (20)

▶ gener (25)

▶ 2010 (299)

▶ 2009 (228)

▶ 2008 (258)

incompatible amb la ciència com ho pot ser la mateixa màgia, i tan foragitada del món modern per la ciència com la màgia. Interessant com a objecte històric d'anàlisi i com a estructura de pensament no-científic, però obsoleta.

Potser no ho he entès bé. No tinc els coneixements científics de l'autor com per poder discutir amb ell al seu nivell. Però visc aquesta incomoditat, aquest neguit de la manca d'encaix, de no sentir-me reconegut en la crítica; aquesta sensació que l'objecte d'anàlisi no és complet. Quan ell defineix religió com a conjunt de creences que fan referència a éssers sobrenaturals, extraordinaris, no puc negar que per a molts ha estat això però alhora no ha estat només això, i alguns podem viure aquest més que això, aquest diferencial no tingut en compte, sense necessitat de referències a éssers sobrenaturals. Per als qui Déu és un símbol, amb tota la riquesa i complexitat que això suposa, en bona part recollida a l'obra, pot no ser un "ésser sobrenatural" que pot interferir si vol en la dinàmica de la realitat. Quan nosaltres parlem de la "voluntat de Déu", per exemple, o de tants altres símbols, no apuntem a una realitat externa al món i que pot distorsionar-lo, sinó que és una manera de parlar de determinades vivències humanes de la realitat que només poden ser apuntades a través de símbols d'aquesta mena (el llenguatge dels místics, d'Al Hal·ladj a Eckhart o a Joan de la Creu, va ple d'ells) .

Se'm fa difícil escriure aquests comentaris. La reflexió científica de Salazar és un interlocutor vàlid, un interlocutor a tenir al davant i que pot ajudar a refinar la reflexió sobre la naturalesa de la pròpia vivència religiosa. Però et deixa aquesta desconcertant impressió de no haver abordat el que realment és central en el fet religiós.

La nostra terra al voltant dels Ports i el Matarranya

⌵ esta carregant...

Mostra [La nostra terra: al voltant dels Ports i el Matarranya](#) en un mapa més gran

La nostra terra de Guara

⌵ esta carregant...

Mostra [La nostra terra de Guara](#) en un mapa més gran

Etiquetes de comentaris: [Escrits Rai](#), [Llibres](#)

4 comentaris:

Carles Salazar ha dit...

Unes breus paraules per agrair-te la teva excel·lent ressenya del meu llibre "Antropologia de les creences". Estic, però, en desacord amb la teva definició de la meva obra com una "destrucció de la religió". No he tingut mai cap aquesta intenció -- tot i que la teva interpretació és, lògicament, tan legítima com qualsevol altra. Definir la religió com a creença en éssers sobrenaturals té únicament com a objectiu proporcionar una definició que sigui vàlida per a totes les religions que han existit o han pogut ser documentades des que existeix la nostra espècie. Quan diem que la religió és un fenomen universal, què volem dir exactament? Això és un problema conceptual, necessitem un concepte que englobi totes aquestes creences que han existit des de temps immemorial i que alhora no sigui massa general i englobi també creences que, en un sentit o en un altre, no podem definir com a religioses. La definició que jo proposo no és meva, la va plantejar ja l'antropòleg anglès E.B. Tylor al segle XIX a la seva obra 'Cultura primitiva', i és una definició que ha estat àmpliament usada (i també criticada des d'aleshores). És clar que molts creients

Seguidors

Pel que fa a nosaltres

Raimon Ribera i
Mercè Sala
Barcelona

Des de 1968 anem per la vida junts... Si ens voleu dir alguna cosa, ens trobareu a riberasala@hotmail.com

Visualitza el meu perfil complet

Barra de vídeo

Loading...

Subscriu-te a

Escrits

Comentaris

Comptador

046659

consideraran que es tracta d'una definició massa restrictiva, que no considera aspectes fonamentals de la seva particular experiència religiosa. Possiblement la majora pensen això (jo també). Però l'objectiu de tota definició antropològica (de la religió o del que sigui) no és reflectir l'experiència d'aquesta o d'aquella persona, sinó fer aquesta experiència 'commensurable' amb les dels altres humans, en aquest cas, amb l'experiència religiosa de tots els humans des que existeix la humanitat (o des que podem documentar aquesta experiència). No voldria que el concepte de 'sobrenatural' o 'ésser sobrenatural' s'entengués de manera pejorativa. No és necessàriament 'aquell senyor amb barbes que viu entre els núvols', com el defineix Daniel Dennett, amb to clarament burleta. Sobrenatural és allò que està més enllà de la natura, de la nostra experiència ordinària de la realitat i que, a més, està dotat de subjectivitat (no és simplement una 'força misteriosa', com la màgia). El que jo dic és que la creença en aquest tipus de subjectes existeix en pràcticament totes les societats humanes, en aquest sentit és una creença universal. I per això he escollit definir la religió d'aquesta manera. Insisteixo, estic molt agraït pels teus comentaris, per més en desacord que pugui estar en algunes coses.

[23 de març de 2011 23:46](#)

[Mercè Sala i Raimon Ribera ha dit...](#)

Moltes gràcies pel teu comentari, Carles. És un debat apassionant sobre un tema que considero central, tot i que no sé si gaire gent li considera actualment. Miro d'anar una mica més enllà, o si més no de donar-hi un altre tomb.

Considero que definir la religió com a “creença en éssers sobrenaturals” té problemes per ambdues parts de l'expressió.

Què entenem per “creença”? L'estar convençuts de l'existència de quelcom que no podem demostrar ni sensorialment ni racionalment? O bé ens referim al fet de tenir com a referent del propi itinerari vital i de la pròpia concepció del món unes nocions que ens resulten constructives, sense que per això els hi donem l'estatut de realitat tangible?

I què entenem per “éssers sobrenaturals”? Éssers reals i amb capacitat d'operar en la realitat còsmica però inabastables pels nostres sentits i la nostra raó? O bé imatges simbòliques que ens ajuden a formular la nostra experiència de la vida, la nostra vivència de la realitat còsmica a la que pertanyem? Per a mi, les referències a éssers sobrenaturals són recursos simbòlics per a expressar determinades maneres de veure i viure la realitat. S'entenen encertadament en la mesura que hi posem o hi puguem posar la partícula “és com si” al davant. No són entitats físiques extra còsmiques però amb capacitat d'intervenció còsmica, sinó

creacions humanes, culturals, que mostren una potència peculiar, que operen com a vies d'accés cap a dimensions fascinants de la vida humana. Creacions necessàries perquè el que es vol dir només es pot dir recurrent a imatges com aquestes. Concebent-les així, aquestes imatges operen "bé", no alienen ni deshumanitzen sinó que, ben al contrari, alliberen i realitzen. Certament que hi ha un debat interessant de tipus cronològic: què va ser primer, la noció literalista o la noció simbòlica dels éssers sobrenaturals? Probablement la visió més estesa és la de considerar que primer va ser la literalista, i que més tard alguns - com ara els místics - van utilitzar aquestes referències literalistes de manera simbòlica. Però de vegades hom es pot preguntar, no pot ser que la visió simbòlica hi fos ja des de la seva gènesi? O fins i tot que la visió literalista fos una visió empobrida de la referència simbòlica? Tan pobres d'intel·ligència eren els nostres avantpassats com per no saber què era materialment real i que era simbòlic? Potser des de bon principi van coexistir les dues concepcions, com encara ara coexisteixen, perquè la visió literal té també punts a favor: ofereix més tranquil·litat i seguretat, per exemple, per molt irracional que sigui.

[28 de març de 2011 0:45](#)

[Mercè Sala i Raimon Ribera ha dit...](#)

Encara voldria afegir una referència al tema de la destrucció de la religió (no

l'he pogut posar al comentari precedent perquè havia excedit el nombre de caràcters permès...). La meua impressió "destructora" -tot i que tinc clar que aquest no és el teu propòsit- sorgeix de la percepció següent: s'agafa l'objecte d'anàlisi, se n'analitzen els components, es veu com funciona, i el que en surt és la comprensió d'un objecte històricament operant però incompatible amb el coneixement científic i per tant incomprendible per l'home modern (a no ser com una opció subjectiva personal en la que ens sembla que no tenim el dret a interferir).

El que jo miro de dir és que l'objecte analitzat no incorporava la dimensió més central, important, profunda o com li vulguem dir de la dinàmica religiosa, sense la qual tampoc no s'acaba d'entendre la capacitat de supervivència a diferents entorns culturals de les diferents dinàmiques religioses generades en llocs i moments històrics ben diferents. Sense aquesta dimensió més subtil i intangible, que alguns anomenen espiritualitat, altres mística, altres potser d'altres maneres, i que jo veig estretament vinculada a les religions històriques i relacionada de manera no mecànica amb la sensibilitat i la qualitat humana, costa d'entendre tant l'aparició com la supervivència dels grans sistemes religiosos, i sense ella és impensable que la religiositat pugui tenir avui en dia alguna mena de vigència intel·lectualment defensible.

Crec que ara i també en el passat han conviscut com a mínim tres grups de persones: les no interessades pel fet religiós, les que interpretaven literalment les seves narracions, conceptes i rituals i les que interpretaven simbòlicament aquests elements. La dimensió relativa d'aquests tres grups ha estat variable en la història, i probablement el tercer grup ha estat sempre el més minoritari per la seva dificultat de comprensió i gestió, però no per això alguns deixem de considerar que aquest grup és el més fecund dels tres a l'hora d'oferir als éssers humans accés a maneres de viure la vida el més dignament i el més profundament possible (fins i tot podríem dir "el més humanament possible").

[28 de març de 2011 0:50](#)

[TeresaG ha dit...](#)

Benvolugut Rai, no em puc resistir a dir la meva. *To be or not to be...* El llibre és el que anuncia el títol: una "antropologia de les creences". El problema és quan l'autor defineix la "religió com a la creença que tenen persones ordinàries", com "aquell conjunt de creences que fan referència a un món extraordinari". Quan identifica la part amb el tot seguint, com bé diu, definicions del segle XIX. "Una" línia de definicions, perquè d'altres estudiosos del XIX (i.e. W. James, R. Otto...) ja indicaven que amb aquesta mena de definicions se'ls escapava el fenomen. El segle XX ha estat riquíssim en aportacions (Wittgenstein, Eliade,

Greimas, Trías, Panikkar..., etc, i, a casa nostra, molt especialment Corbí): autors que, des de diferents disciplines, han aportat el seu granet de sorra en una interpretació del fet religiós més d'acord amb la natura del fenomen; autors que han dedicat la vida a desentranyar els diversos usos del llenguatge (entre altres temes) i que aporten claus d'interpretació de mites i símbols.

En el fons la qüestió que plantejes és equivalent a preguntar-nos què aporta una història de l'art, o una sociologia de l'art, o una antropologia de l'art, que oblida, o prescindeix, de l'experiència estètica. Que analitza la funció de l'art a les diferents èpoques, els estils, els artistes, el pensament estètic.... etc, sense considerar que, una part important d'aquells elements tenen un sentit en funció de l'experiència que busquen vehicular. Cadascú tindrà la seva resposta...

I per acabar, potser també té sentit aquí aquella cita d'Ibn Arabi (citant a Junayd, em sembla): “qui ha tastat l'aigua la reconeix sigui la que sigui la forma del recipient”... Es poden mirar i analitzar els recipients sense considerar l'aigua; mentre siguem conscients dels límits de l'anàlisi (i mentre no t'hi acostis amb set, amb ganes de beure, és clar!)

[29 de març de 2011 12:59](#)

[Publica un comentari](#)

[Entrada més recent](#) [Pàgina d'inici](#) [Entrada més antiga](#)

Subscriure's a: [Comentaris del missatge \(Atom\)](#)